

		התכנית המחייבת ללמידה (מיקוד) לבחינת הבגרות בגאוגרפיה אדם וסביבה - קיץ תשפ"ה - מעודכן לחודש אוגוסט 2024
		לפניכם פירוט המיקוד : כל הנושאים המסומנים ב-V - יש ללמד בהתאם לפירוט המופיע בתכנית הלימודים
		כל הנושאים המסומנים ב-X לא יכללו בבחינה.
		מאמר ללמידה בפרק הגאוגרפיה של ישראל:
		אנרגיה לתקומה – הקמת מערכות אנרגיה סולרית בחבל תקומה לטובת עצמאות אנרגטית: ניתוח גאוגרפי-אנרגטי-כלכלי
		בהצלחה
חלוקה של חלק א' וחלק ב' בפרק ארץ ישראל	תשפ"ה	הגאוגרפיה של ארץ ישראל
		נושא 1 : מיקומה של ארץ ישראל במרחב - ייחודה בנוף ובאקלים והשפעתם על האדם
א+ב		א. מגוון צורות נוף בארץ קטנה
	V	1. המבנה הטופוגרפי של הארץ
		2. התפתחות הנוף בארץ ישראל : מפגש בין מסיב לקימוט
	X	- השפעת הווצרות השבר הסורי אפריקאי (בקע ים המלח) על עיצוב נופה של הארץ
	X	- הקשר בין השבר ובין אזורים המועדים לרעידות אדמה
	X	- תהליכים גאולוגיים שונים בישראל
	X	- יחודם הגאולוגי של הרי אילת
		3. תהליכים גאומורפולוגיים בעיצוב נופי הארץ
	X	- נופי קרסט ודרך היווצרותם
	X	- תהליכי העיצוב החופי

		4. תהליכים בעיצוב נופים יחודיים
	V	- היווצרות המכתשים והניצול הכלכלי של אוצרות הטבע בהם
	X	- התפתחות מישור החוף ורכסי הכורכר והשפעתם על היישוב, התחבורה והכלכלה
	X	- הרי יהודה ושומרון - תהליכי העיצוב והשפעת הנוף על היישוב והכלכלה
	X	- השפעת המבנה של הגליל התחתון - מערכת רכסים ובקעות על התפתחות היישובים ועל תוואי נתיבי התחבורה
	V	- ההשלכות של מגוון נופי בשטח קטן יחסי על ההתיישבות, התיירות והמשאבים
א+ב		ב. מפגש בין אקלים ים תיכוני לאקלים מדברי
	V	1. מאפייני האקלים של ארץ ישראל
	X	2. מצבים סינופטיים בעונות השנה בישראל
		ג. התמודדות האדם עם התנאים הפיזיים
	X	- התמודדות האדם עם תהליכי הרס בחופי הים התיכון
	X	- ישראל נמצאת באזור המועד לרעידות אדמה - השלכות על חוקי התכנון והבנייה
	X	- תופעות באזור ים המלח
	X	- דרכי התמודדות האדם עם תנאים פיזיים קיצוניים בנגב, בערבה ובבקעת הירדן
	X	- ניצול נגר עילי ליצירת כיסי ייעור בנגב
	V	- בנייה תואמת אקלים מדברי
	X	- המוביל הארצי
	X	ד. המגוון ביולוגי בישראל
א		נושא 2 : התווית גבולות מדינת ישראל - גורמים ותהליכים
	V	א. מיקומה הגאופוליטי של ישראל והשלכותיו
		ב. גבולות ארץ ישראל וגבולות מדינת ישראל
	X	1. גישות שונות לתיחום הארץ
	X	2. גישות לקביעת גבולות הקבע של מדינת ישראל
	V	3. שינויים בתוואי הגבולות
	V	ג. היעדר גבול מדיני מוסכם בין ישראל לכמה משכנותיה והשלכותיו
		נושא 3 : תמורות באוכלוסיית ישראל, בתפרוסת האוכלוסייה ובמפת ההתיישבות
ב		א. מאפיינים דמוגרפיים, חברתיים וכלכליים של אוכלוסיית מדינת ישראל
	V	1. הרכב אוכלוסייה - פסיפס אנושי

	X	2. גידול אוכלוסייה
	X	- מאזן הגירה במדינה קולטת עלייה
	X	- הריבוי הטבעי
	V	3. מבנה הגילים של האוכלוסייה
	V	4. מאפיינים חברתיים כלכליים של האוכלוסייה
		ב. עיצוב המרחב היישובי בישראל והגורמים המשפיעים על העיצוב
	X	1. מפת ההתיישבות בארץ ישראל בשלהי המאה ה-19
		2. צורות יישוב חדשות בארץ ישראל
א + ב	V	- עליה ראשונה - המושבה
א + ב	V	- עליה שנייה - הקיבוץ
	X	- עליה שלישית - מושב העובדים
	X	- עליה רביעית וחמישית - התפתחות מואצת של העיר העברית (תל אביב, עפולה)
	X	- עליה שישית, בעשור הראשון למדינה - מושבי עולים ועיירות פיתוח
	X	- ההתיישבות בשנות ה-70 ואילך
	X	3. היוזמה הלאומית והיוזמה הפרטית בעיצוב מפת ההתיישבות
	X	4. האסטרטגיה ההתיישבותית לפני הקמת המדינה
		5. עקרונות מרכזיים בתכנון ובעיצוב מפת ההתיישבות בארץ לאחר הקמת המדינה
	X	- מדיניות פיזור האוכלוסייה שנות החמישים : ממעברות למושבי עולים ולערי פיתוח
		- מאפיינים דמוגרפיים, חברתיים, כלכליים וביטחוניים של ההתיישבות ביהודה, בשומרון וברמת הגולן לאחר מלחמת ששת הימים.
	X	- המניעים להקמת היישובים הקהילתיים והמצפים בגליל ותפרוסתם
	X	- התפרוסת המרחבית של אוכלוסיית העולים מברית המועצות לשעבר בהשוואה לתפרוסת האוכלוסייה הוותיקה בישראל
		ג. תהליכי שינוי במרחב הכפרי ובמרחב העירוני
	V	1. תמורות ביישוב החקלאי - השיתופי (קיבוץ)
	V	- התמורות שחלו בקיבוצים והשלכותיהן על מקורות התעסוקה ועל ייעודי הקרקע
	V	- השפעת מיקומם של יישובים חקלאיים סמוך לעיר על השינויים בשימושי הקרקע ביישוב (דוגמאות: שפיים, גן שמואל, רמת רחל)
	X	- השונות בין ליבה מול פריפריה בפיתוח פעילויות לא חקלאיות ביישובים הכפריים: הרצועה הכפרית בשולי מטרופולין תל אביב-יפו (מסחר) לעומת הגליל והנגב (תיירות ונופש)
א + ב	V	2. עיור המושבות

	X	3. ערים חדשות מתוכננות
	X	4. ערים מעורבות אוכלוסייה
		5. התפתחות ערי מטרופולין בישראל
ב	V	- תהליך היווצרותן של ערי המטרופולין בישראל ומאפיינהן
	X	- מערכת הקשרים בין היישובים המרכיבים את מטרופולין תל אביב-יפו
	X	- גורמי משיכה ודחיקה של אוכלוסייה ושל פעילויות כלכליות בתחומי מטרופולין תל אביב-יפו
	X	- מאפייני ההתפתחות העירונית בטבעת החיצונית של מטרופולין תל אביב-יפו
	X	- תהליכי עיור במרחב הכפרי שבשולי המטרופולין
ב	V	- גורמים המשפיעים על התפתחות מטרופולין חיפה
	X	- באר שבע - מטרופולין בצמיחה, גורמים מאיצים וגורמים מעכבים
	X	6. ירושלים -בירת ישראל
ב		ד. תמורות ביישובים הערבים, הדרוזיים והבדויים
	X	1. גורמי מיקום היסטוריים
	X	2. תמורות בדגם היישובים הערביים
	X	3. שינויים במבנה הכפר ובתפקודו
	V	- מבנה הכפר המסורתי ואופיו
	V	- תהליכי עיור ביישוב הערבי והדרוזי והשפעתם על מבנה הכפר ותפקודו: שימושי קרקע, תשתיות, תעסוקה ואורח החיים
	V	- המעבר מכלכלה ראשונית לכלכלת שירותים
	V	- תופעת העיור האצור ביישוב הערבי
	X	- ההגירה הפנימית של האוכלוסייה הערבית, כיווניה והשפעתה על תפרוסת האוכלוסייה הערבית
	X	- השפעת התפרוסת של היישוב הערבי בישראל על מדיניות התכנון והפיתוח של המרחב בישראל
		4. מגמות בהתפתחות העיר הערבית והדרוזית בתחילת שנות האלפיים
	X	- ההשלכות של תפרוסת האוכלוסייה הערבית והדרוזית על הכלכלה והחברה בעיר, על דגם העיר ועל היישובים שבשוליה
	X	- מאפיינייה של נצרת כגלעין למטרופולין ערבי צומח בגליל
	V	- תמורות מבניות בכפרים שהפכו לערים, דוגמאות: אום אל-פחם, טירה, טיבה, סחנין (בנייה לגובה, כניסת מסחר ושירותים, תכניות מתאר)
	X	- מצוקת הקרקע כמכשול להתרחבות ובגורם להגירת תושבים לערים מעורבות
	V	- דרכי ההתמודדות ביישובים העירוניים והכפריים עם סוגיות איכות הסביבה (תכנון ופיתוח, חינוך, הקצאת משאבים, שיתוף פעולה עם רשויות שונות)

	X	5. תמורות ביישוב הבדואי - מנוודות ליישובי קבע
ב		ה. גלעין מול שוליים - אי שיוויון מרחבי, דמוגרפי וכלכלי
	V	1. צפיפות האוכלוסייה
	V	2. פערים ברמת החיים וברמת הפיתוח
		3. חיזוק אזורי השוליים לצמצום פערים
	V	- חיזוק המטרופולינים: בצפון - חיפה, בדרום - באר-שבע
	V	- הגדלת הנגישות המרחבית - כביש מס' 6, מסילות ברזל, שדות תעופה
	V	- השקעת משאבים ופיתוח תשתיות ושירותים באזורי שוליים
	V	- הגדרת אזורי עדיפות לאומית: חוק עידוד השקעות הון, תכניות "בנה ביתך", שיקום שכונות
א		נושא 4 : תמורות בכלכלת ישראל
		א. שינויים במבנה הבסיס הכלכלי של ישראל
	V	1. חתך התעסוקה בישראל
	V	2. שינויים בתרומת ענפי הכלכלה העיקריים לתל"ג
		ב. תמורות ברכיבי ענף החקלאות ובמאפייניו
	V	1. תמורות אידיאולוגיות בתפיסת תפקידה וחשיבותה של החקלאות
	V	2. תמורות ברכיבים העיקריים של הענף
	V	3. ממשק חקלאי עורב, עתיר עבודה למשק מתמחה, עתיר יגע ועתיר טכנולוגיה
	V	4. תרומת הפיתוח המדעי הטכנולוגי לחקלאות
		ג. תמורות בענפי התעשייה ומיקום מפעלים
	X	1. מתעשייה מסורתית לתעשייה עתירת ידע
	X	2. ממעורבות ציבורית ליזמות פרטית
	X	3. שני ענפי תעשייה נבחרים
		ד. תמורות בענפי השירותים, המסחר והתיירות
	X	1. תמורות מבניות בענף השירותים
	X	2. תמורות בנוף העירוני - המסחרי והעסקי
	X	3. תמורות בענף התיירות
	X	ה. השתלבות המשק הישראלי בכלכלה הגלובלית
		נושא 5 : משאבים ותשתיות - היצע מוגבל וביקוש גדל

ב		א. משאבי טבע מוגבלים : מקורות מים ומקורות אנרגיה
	X	1. תפרוסת מקורות המים העיליים והתת קרקעיים בישראל
	X	2. תמורות בצריכת המים, במאזנם ובאיכותם
	X	3. התמודדות עם בעיות משק המים
	V	4. מדיניות ניהול משק האנרגיה
א		ב. תכנון וניהול מערך התחבורה בהלימה לצרכים משתנים
	X	1. תפרוסת תשתיות התחבורה היבשתית בישראל והתמורות שחלו בה
	X	2. בעיות המערך התחבורה הארצי והעירוני והשלכותיהן
	X	3. דרכים לפתרון בעיות מערך התחבורה בישראל
	V	4. פיתוח נמלי הים ואוויר- היענות לביקוש גדל
		נושא 6 : איכות הסביבה ופיתוח בר קיימה בישראל
א+ב		א. מפגעים סביבתיים ופגיעה בסביבה הטבעית
	V	1. גופי מים וסביבתם
	V	2. זיהום אוויר וקרקע
	X	3. מפגעי קרינה
	V	4. פגיעה בסובב הטבעי
א+ב		ב. הגורמים לפגיעה בסביבה
	V	1. גידול האוכלוסייה והעלייה ברמת החיים
	V	2. אינטרסים כלכליים
א+ב		ג. פיתוח בר קיימא - מחזון למציאות
	V	1. תכנון וניהול סביבתי
	V	2. חקיקה , אכיפה ותכנון
	V	3. פיתוח בר קיימא לתיקון משגי העבר
	V	4. מעורבותם של 'פרקליטי השימור'
	תשפ"ה	הגאוגרפיה של המזרח התיכון
		נושא 1 : גבולות ותחומים במזרח התיכון
		א. גורמים המשפיעים על תיחום חבל המזרח התיכון
	V	1. תיחום החבל
	V	2. מאפיינים פיזיים : פני השטח והאקלים

V	3. מאפיינים תרבותיים עיקריים : דת איסלאם, הלאום, השפה הערבית
V	4. מיקומו הגאואסטרטגי של החבל
	ב. חלוקה מדינית - גורמים פוליטיים חיצוניים ופנימיים
X	1. הקולוניאליזם כגורם להיווצרות מדינות המזרח התיכון
X	2. מוקדי סכסוך במזרח התיכון והסכמי שלום באזור והשפעתם על יציבותם של גבולות מדיניים
V	א2. הסכמי השלום באזור
X	3. גורמים דתיים-אתניים והשפעתם על היציבות הפנימית במדינות המזרח התיכון
	נושא 2 : קשרי הגומלין בין הטבע לאדם - גורם בעיצוב המרחב במזרח התיכון
	א. גורמים פיזיים והשפעתם על תפרוסת האוכלוסייה ועל בסיסה הכלכלי
V	1. התמודדות האדם בתנאי מדבר
V	2. ריכוזי אוכלוסייה בעמקי נהרות ובמישורי חוף
V	3. הפקת תועלת מן היתרון היחסי של המיקום : התיישבות באזורים בעלי ייחוד אקלימי
	ב. משאבי מים - זמינות ומחסור
V	1. פיתוח וניהול מקורות מים בתנאי מחסור
V	2. משאבי מים משותפים - הסדרים לעומת סכסוכים
	ג. מאגרי נפט - הפקתם והשפעתם על ההתפתחות היישובית, על הכלכלה ועל הסביבה
X	1. מאגרי הנפט במזרח התיכון
X	2. הפקת הנפט - תהליכים ותשתיות
X	3. התפתחות יישובית - כלכלית בעקבות הפקת הנפט
X	4. השפעות סביבתיות בעקבות הפקת הנפט והובלתו
	נושא 3 : אוכלוסייה ויישובים במזרח התיכון - מאפיינים ותמורות
	א. תמורות דמוגרפיות במזרח התיכון
V	1. תמורות בקצב הגידול של האוכלוסייה
V	2. תמורות ושונות בשיעורי הפיריון
V	3. לחצים דמוגרפיים על משאבים, תשתיות וסביבה במדינות המזרח התיכון
	ב. תנועות אוכלוסייה במזרח התיכון
	1. הגירה בתוך מדינות
V	- נוודות - הגירה עונתית והסיבות להצטמצמותה

	V	- הגירה סיבובית עונתית
	V	- הגירה מן הכפר אל העיר
		2. הגירה בין מדינות
	V	- גורמים כלכליים להגירה בין מדינות המזרח התיכון
	V	- גורמים כלכליים להגירה אל מדינות מחוץ למזרח התיכון
	V	- גורמים פוליטיים להגירה
		ג. תהליכי השינוי בכפר המסורתי בעידן המודרני
	X	- מאפייני הכפר המסורתי
	X	- פיתוח ומודרניזציה במרחב הכפרי
	V	- תהליכי זחילה עירונית וכיבוש הכפר על ידי העיר
		ד. ערים במזרח התיכון - בין מסורתיות למודרניות
	V	1. גורמי מיקום של ערים במזרח התיכון והשפעתם על מבנה הערים ומאפינהן
	V	2. כלכלה מסורתית בצד כלכלה מודרנית בערי המזרח התיכון
	V	3. תמורות במאפייני המרחב העירוני במדינות המזרח התיכון
	V	4. מאפייני הערים על פי תפקודן המרכזי
	V	5. מגמות בתכנון המרחב העירוני
		נושא 4 : כלכלה במזרח התיכון - בין עולם מתפתח לעולם מפותח
		א. תמורות במבנה מגזרי הכלכלה במדינות המזרח התיכון
	X	1. מחקלאות מסורתית לחקלאות עתירת ידע
	X	2. מכלכלת נפט לכלכלת שירותים מתקדמים
	V	3. התיירות - מנוף לפיתוח כלכלי
		ב. גורמים לנחשלות מרחבית - כלכלית במזרח התיכון
	X	1. גורמים לנחשלות ומגמות שינוי, כוח העבודה
	X	2. רמת פיתוח נמוכה של תשתיות
	X	3. משטר כגורם המפתח יזמות כלכלית או גורם המגביל אותה
		ג. אי שיויון מרחבי - כלכלי בין המדינות ובתוכן
	V	1. מדדים כלכליים לאי שיויון בין המדינות ובתוכן
	X	2. השפעתם של מאפיינים דתיים - חברתיים על אי השיויון המרחבי - כלכלי
	V	3. מאפייני הסביבה הפיזית כמשפיעים על השונות ברמת הפיתוח בין המדינות

		ד. השפעת הגלובליזציה על כלכלת המזרח התיכון
	V	1. תהליכי הגלובליזציה במזרח התיכון : חדירת ענפי התעשייה, שירותים, מסחר ותקשורת
		נושא 5 : תהליכים גאופוליטיים במזרח התיכון - עימותים, הסכמים ושיתוף פעולה
		א. השפעת הגלובליזציה על כלכלת המזרח התיכון
	X	1. מוקדי סכסוך וטרור במזרח התיכון
	V	2. הסכמים ושיתוף פעולה בין מדינות האזור
	X	ב. התערבות מעצמות זרות במזרח התיכון
		נושא 6 : המאפיינים העיקריים של המדינות הגובלות עם ישראל
	X	א. מצרים , ירדן, סוריה, לבנון
	X	1. מצרים
	X	2. ירדן
	X	3. סוריה
	X	4. לבנון
	תשפ"ה	נתי"ב - ניתוח תופעות יסוד במרחב
		נושא 1 : מיפוי המרחב והצגתו
	V	א. האמצעים השונים להצגת המרחב
		ב. המפה ככלי להצגת תופעות שונות במרחב
	V	1. מאפייני המפה
	X	2. מהגלובוס אל המפה
	V	3. מפות נושאיות
		נושא 2 : התמודדות האדם במרחב פיזי משתנה
		א. תהליכים המעצבים את פני כדור הארץ והשפעתם על המרחב הפיזי אנושי
	V	1. מאפייני יחידות הנוף
	X	2. פעולות הכוחות הפנימיים - תוצאותיה והשפעתה על הנוף הפיזי והאדם
	V	3. פעולות הכוחות החיצוניים - תוצאותיה והשפעתה על הנוף הפיזי ועל האדם
	V	3א. תנועת הקרחונים ותוצאותיה
	V	3ב. פעולות המים ותוצאותיה
	V	3ג. אדם ונהר
		ב. גורמים לתנאי אקלים שונים ומשתנים והשפעתם על המרחב הפיזי והאנושי

	V	1. אזורי האקלים על פני כדור הארץ וגורמיהם
	V	2. התמודדות האדם בתנאי אקלים קיצוניים
	V	3. תהליך התחממות אקלים כדור הארץ והשלכותיו על המרחב הפיזי והאנושי
		נושא 3 : אוכלוסיות במרחב העולמי
		א. אוכלוסיית העולם - מאפיינים ותהליכים
	V	1. מדדי תפרוסת האוכלוסייה: צפיפות, ריכוז, ביזור ודגם מרחבי
	V	2. מאפיינים ותהליכים דמוגרפיים במדינות מתפתחות ובמדינות מפותחות
	V	3. הגירה במרחב הלאומי ובמרחב הגלובלי
		נושא 4 : המרחב העירוני והמרחב הכפרי
		א. המרחב העירוני ומאפייניו
	V	1. גורמי מיקום ותפקודן של הערים במרחב
	V	2. עיר ראשה ומדרג עירוני
	V	3. שלבים בעיור
	V	4. המטרופולינים
	V	5. איזור (ZONING) ותכנון עירוני
	V	6. תפקידים עירוניים
	V	7. מפגעים סביבתיים בעיר
		ב. המרחב הכפרי - תהליכים ותמורות
	V	1. הפעילות הכלכלית במרחב הכפרי
	V	2. השובל העירוני-כפרי
		נושא 5 : מרחב הפעילות הכלכלית
	V	א. מדדים לבחינת רמות פיתוח של מדינות
		ב. הגורמים בבסיס הצמיחה הכלכלית
	V	1. גורמים המשפיעים על הפעילות הכלכלית
	V	2. גורמים המניעים צמיחה כלכלית
		ג. 'כללי משחק' כלכליים חדשים - תוצאות הגלובליזציה
	V	1. מכלול הגורמים בתהליכי הגלובליזציה
	V	2. תמורות בתהליכי הייצור

	V	3. תאגידים רב לאומיים
	V	4. פארקים מדעיים עולמיים
		נושא 6 : פיתוח בר קיימה בהיבט מקומי וגלובלי
		א. המתח בין פיתוח הסביבה לבין שימורה
	V	1. הפגיעה בסביבה וגורמיה
		ב. יישום עקרונות פיתוח בר קיימה
	V	1. בתחום המדיניות החברה והחינוך
	V	2. בתחום התרבות , הטבע והנוף
	V	3. בתחום המשאבים , האנרגיה והתעשייה